

Alternatif Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Başarı ve Kalıcılığa Etkisi

Hacer OĞUZ TUNÇ¹ & Halil TOKCAN²

¹Cumhuriyet Halk Eğitim Merkezi, Adana, Türkiye

²Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye

Gönderilme Tarihi (Received): 01/11/2020

Düzeltilme Tarihi (Revised): 04/12/2020

Kabul Tarihi (Accepted): 06/12/2020

Özet

Bu çalışma; 6. Sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesinde alternatif ölçme-değerlendirme etkinliklerine dayalı öğretimin öğrencilerin derslerdeki başarısına ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığına etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın deneklerini, Adana ili merkezinde yer alan bir ortaokulda, 2015-2016 yıllarında öğrenim gören 6.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada, yarı deneysel desen kullanılmıştır. “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki konuları içeren 30 soruluk çoktan seçmeli başarı testi hazırlanmıştır. Ünite boyunca deney grubunda standart programda bulunan etkinliklerden farklı olarak gibi alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri uygulanırken; kontrol grubunda ise dersler öğretim programına dayalı şekilde sürdürülmüştür. Başarı testinin güvenilirlik analizi “ITEMAN” programı ile yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; hem ön test-son test hem de son test-kalıcılık testi puanlarında deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuç, alternatif ölçme-değerlendirmeye dayalı öğretimin Sosyal Bilgilerde başarı ve kalıcılığı arttırmada sadece programa dayalı öğretime göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Çıkan sonuca göre alternatif ölçme etkinliklerine dayalı öğretimin Sosyal Bilgilerin farklı ünite ve sınıflarında daha fazla kullanılması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, alternatif ölçme, kavram haritası, yapılandırılmış grid

The Effect of Alternative Assessment and Evaluation Activities on Success and Retention in Social Studies Course

Abstract

This study was carried out in order to reveal the effect of teaching based on alternative assessment and evaluation activities in the “Life on Earth Unit” in the 6th Grade Social Studies Curriculum on students' success and retention. The sample of the study were 6th grade students who studied in a secondary school in the city center of Adana between 2015-2016. Experimental design was used in the study. During the application, while applying alternative assessment and evaluation activities apart from the activities in the standard curriculum in the experimental group; In the control group, the lessons were carried out based on the curriculum. Reliability analysis of the success test was made with the ITEMAN. Results showed that there was a significant difference in favor of the experimental group in both pretest-posttest and posttest-retention test scores. This result shows that alternative assessment-based instruction is more effective than program-based instruction in increasing success and retention in social studies. According to the results, it can be suggested that teaching based on alternative assessment activities should be used more in different units and classes of social studies.

Keywords: Social studies, alternative assessment, concept map, structured grid

*Sorumlu Yazar: E-mail: haliltokcan@gmail.com

Orcid No: 0000-0002-0312-2471

** Bu makale birinci yazarın “Alternatif Ölçme Değerlendirme Etkinliklerinin Sosyal Bilgilerde Başarı ve Kalıcılığa Etkisi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 51).

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi NCSS'ye göre sosyal bilgiler; vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır. (NCSS, 1993; Akt. Doğanay, 2002; Öztürk, 2012).

Türkiye'de 2005 yılında tüm derslerin programlarında değişime gidilmiştir. Bu değişimde temel olarak, ilk önce var olan davranışçı yaklaşımdan ziyade yapılandırmacı yaklaşım ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenen bu programlarda öğrencileri aktif kılan etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencileri hem aktif kılan hem de onların bilgi düzeylerini ölçen araçlardan bazıları ise kavram haritaları, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç (TDA), anlam çözümleme tablosu (AÇT), kavram karikatürü, balık kılıcı gibi araçlardır. Bu araçlar aynı zamanda alternatif ölçme araçları olarak da bilinmektedir (Adanalı & Doğanay, 2010; Şimşek, 2011; Toptaş, 2011).

Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri öğrencinin bilgisini sınırlı bir zaman diliminde ele alan (Okur & Azar, 2011), genellikle öğretim sürecinden bağımsız, daha çok ürüne ağırlık veren (Toptaş, 2011), öğrencinin basit düzeydeki bilgi ve becerilerini belirleyen önemli ve karmaşık bilgi ve becerileri ise yeterince ortaya çıkaramayan tekniklerdir (Öncü, 2009). Öğretim hedefine göre, sadece ürün, sadece süreç ya da ürün ve sürecin birlikte değerlendirilmesi gerekebilir. Bu ihtiyaca geleneksel ölçme-değerlendirme tekniklerinin karşılık verememesi nedeniyle alternatif ölçme değerlendirme teknikleri bir gereksinim olarak karşılanmıştır (Karamustafaoğlu, Çağlak & Meşeci, 2012).

Süreç odaklı değerlendirme yöntemleri literatürde alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri olarak da bilinmektedir. Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin bilişsel becerilerinin yanı sıra duyuşsal, psiko-motor ve sosyal becerilerini de süreçte dikkate alarak; bireysel farklılıkların ve ihtiyaçların ortaya konulmasında da işlevseldirler. Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri, geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerine göre gerçek hayatla daha fazla ilişkilidirler ve öğrencilerin düşünme becerilerini, problem çözme ve yaratıcılıklarını ön plana çıkarırlar (Çakmaklı, 2008). Alternatif değerlendirmede; öğrenciler bilginin yapılandırıcıları olarak görülür, sınıfta otantik ve durumsal bir değerlendirme yapılı, dinamik ve süreklilik içeren bir değerlendirme süreci vardır, öğrencilerin öz değerlendirme ve yansıtma aracılığıyla güçlendirilmesi amaçlanır. Alternatif değerlendirme geleneksel öğrenci pasifliğini değiştirme potansiyeline sahiptir ve bunun yerine öğrenci inisiyatifin ve öz disiplini koyar (Janisch, Liu & Akrofi, 2007, Akt. Özdemir, 2010).

Bu bağlamda, bu çalışma 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde alternatif ölçme araçlarına dayalı yapılan öğretimin sadece programa dayalı öğretime göre başarı ve kalıcılık yönünden etkilerini ortaya koyması için tasarlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma; 2005 yılı 6. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin öğretim aşamasında kullanılan alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğrencilerin öğrenim başarısına ve kalıcılığına tesirini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda, deney grubu öğrencilerine programa dayalı eğitim yanında alternatif ölçme araçlarıyla etkinlikler yapılırken; kontrol grubu öğrencilerine ise sadece programa dayalı öğretim yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleriyle öğrencilerin başarılarını ölçmeye yönelik olan bu araştırma da yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel araştırma desenleri, doğaya ilişkin bilgi edinme açısından en güçlü araştırma yöntemlerinden birisidir. Bunun nedeni, bağımsız ve diğer değişkenlerin kontrol altında tutulabilmesidir. Bir uygulamanın etkililiğini araştırmak için kullanılabilir (Bulduk, 2003). Deneysel yöntem ile yürütülen araştırmalarda katılımcılar, deney ve kontrol olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Grupların seçilmesinde kişilerin bu gruplara rastgele dağılması önemli bir noktadır. Çünkü katılımcıların karakteristik özelliklerin her iki grupta da benzer olması beklenir. Okul yönetimleri tarafından oluşturulmuş sınıflar grupların rastgele dağılmasını engellemiş olabilir. Bu durumlarda yarı deneysel desen kullanılır. Özellikle eğitim araştırmalarında sıklıkla görülür (Çepni, 2007). İki kez ölçüm gerçekleştirilir. Birinci ölçüm, ön-test ile elde edilir ki, bu deney grubuna bir işlem uygulanmadan bağımsız değişkenler tanıtılmadan yapılır. İkinci ölçüm ise son-testtir ki, bu ölçüm deney grubuna işlem uygulandıktan sonra yapılır (Ekiz, 2003). Bu araştırmada yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çünkü araştırmanın amacı bir uygulamanın etkililiği değerlendirmekle ilgilidir. Çalışmanın yapıldığı ortaokulda sınıflar bellidir ve araştırma için sınıflarda değişiklik yapılması mümkün değildir. Bu sebeple araştırmanın deseni yarı deneysel desen olarak tasarlanmıştır. Araştırmada ön test son test kontrol gruplu model kullanılmıştır.

Çalışma Grubu (Katılımcılar)

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılının güz döneminde Adana il merkezinde bulunan bir devlet ortaokula devam eden 6. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. İlgili okulun araştırma için seçilmesinde okulun kolay ulaşılabilir olması, sosyo-ekonomik ve başarı durumu açısından okulun ortalama özelliklere sahip olması yani evrenin genel özelliklerini temsil eden tipik bir devlet okulu olması etkili olmuştur. İlgili okulda toplam 4 tane 6. Sınıf şubesi bulunmaktadır. Bu dört şubeden kolay ulaşılabilir örneklem olması nedeniyle araştırmacının tanıdığı öğretmenin öğretim yaptığı iki şubeden birisi deney, diğeri ise kontrol grubu olarak seçkisiz (yansız) biçimde atanmıştır. Çalışma grupları deney grubu 34, kontrol grubu 34 olmak üzere toplam 68 öğrenci olarak belirlenmiştir. Araştırmada öğretmen farkı olmayan şubeler tercih edilerek öğretmenden kaynaklanabilecek ölçme hataları ve farklılıkların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Uygulama Basamakları

Araştırmanın uygulama süreci;

- Deneysel işlem öncesi,

- Deneysel işlem süreci ve
- Deneysel işlem sonrası işleniş yönünden açıklanmıştır.

Deneysel İşlem Öncesi Süreç Basamakları

1. Araştırmanın deneklerini oluşturmak için Adana il merkezinde bulunan bir devlet ortaokulu seçilmiş ve Adana Valiliği ile İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır.
2. Okullarda bulunan 4 tane 6. Sınıf şubesi içinde kolay ulaşılabilir örneklem olması nedeniyle araştırmacının tanıdığı öğretmeninin öğretim yaptığı iki şubeden birisi deney, diğeri ise kontrol grubu olarak seçkisiz (yansız) biçimde atanmıştır.
3. Uygulama için seçilen 5 haftalık 15 ders saatinin 4 saati ön test-son test uygulamasına ayrılmıştır.

Deneysel İşlem Süreci Basamakları

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinden oluşan sınıfların dersleri yine kendi öğretmenleri tarafından yürütülmüştür. Araştırmacı deney grubunda etkinliklerin uygulanmasında dersi uygulamayla görevli öğretmenine yardımcı olmuştur. Deney grubu öğrencilerinin dersleri programa dayalı derslere ek alternatif ölçme araçları etkinlikleriyle destekli işlenirken; kontrol grubu öğrencilerinin dersleri programın ön gördüğü şekilde sürdürülmüştür.
2. Ders etkinliklerinin uygulamasına 26 Ekim 2015 tarihinde başlanmıştır. Öğretim etkinlikleri, 2005 Sosyal Bilgiler Programı altıncı sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı, “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi üzerinde gerçekleşmiştir.
3. Deney grubunda yer alan öğrencilere uygulamaya geçilmeden önce alternatif ölçme-değerlendirme destekli öğretimin öğrenci başarısına etkisini belirlemek için bir çalışmanın yapılacağı ve kendilerinin bu araştırmasının denekleri olarak seçildikleri bildirilmiştir.
4. Deney grubunda konular işlenirken alternatif ölçme araçlarından kavram haritası, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, kavram karikatürü, anlam çözümleme tablosu gibi araçlar kullanılmıştır. Bu araçların seçiminde dersin kazanımları dikkate alınmış, dersin giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyinde verilecek kavramlara uygun olarak hazırlanmıştır.
5. Her iki grupta da dersler, sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlar çerçevesinde ilerlemiştir.
6. Araştırma 5 haftada 11 saat etkinliklerinin uygulanma süreci, 4 saat ön test-son testin uygulanması olmak üzere toplam 15 saat sürmüştür.
7. Araştırmanın uygulama süreci bittikten bir ay sonra deney ve kontrol grubu öğrencilerine başarı testi tekrar kalıcılık testi olarak uygulanmış ve araştırmanın deneysel işlem süreci bitirilmiştir.

Deneysel İşlem Sonrası Süreç Basamakları

1. Uygulanan testler sonucu ortaya çıkan sonuçlardan elde edilen veriler SPSS paket programı ile istatistiki yönden analiz edilmiştir.
2. Yapılan istatistiki analizler gözden geçirilmiş ve araştırmadan elde edilen sonuçlar tez metni olarak kâğıda aktarılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Başarı Testi

Başarı testleri, bir program sonunda öğrencilerin bilgi, kavram ve anlayış yönünden gösterdikleri akademik gelişimi belirlemek amacı ile hazırlanan ve kullanılan testlerdir (Yıldırım, 1999: 15).

Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler dersinde alternatif ölçme araçlarının öğrenme başarısına etkisi sınanmak istendiğinden program amaçları doğrultusunda 2005 Sosyal Bilgiler programı altıncı sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki konuları içeren 30 soruluk dört cevap maddesi olan çoktan seçmeli başarı testi hazırlanmıştır. Bu sorular madde analizinde sonra sorulardan ayırt etme gücü, 20’nin altında olan veya programla uyuşmayan 5 soru testten çıkarılarak 25 soruluk başarı testi elde edilmiştir. Başarı testi, Sosyal Bilgiler öğretim programındaki kazanımlar dikkate alınarak sınavlarda çıkmış sınav soruları ve araştırmacının kendi geliştirdiği sorulardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Testin değerlendirilmesinde her doğru cevaba “1” puan, yanlış ve boş cevaplar için ise “0” puan verilmiştir. Bu testten alınabilecek en yüksek puan “25”dir. Başarı testinin güvenilirlik analizi ITEMAN (Itemand Test Analysis program) programı ile yapılmıştır.

Başarı testi, sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Başarı testinde bazı sorular tek kazanımı bazıları ise birden fazla kazanımı kapsamaktadır

2005 sosyal bilgiler öğretim programı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Yeryüzünde Yaşam.” ünitesi kazanımları şunlardır:

Tablo 1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı “Yeryüzünde Yaşam.” ünitesi kazanımları

ÖĞRENME ALANI: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER		6. sınıf	
2.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
YERYÜZÜNDE YAŞAM	Bu ünite ile öğrenciler; 1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar. 3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. 5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar. 6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. 7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	 “Haritalar Ne İşe Yarar?” (Çeşitli ölçeklerdeki haritalar üzerinde incelemeler yapılır.) (1,2. kazanım) “Çöl ve Kutup Arasında” (Dünya üzerinde görülen farklı iklim türleri ile ilgili yaratıcı drama çalışması yapılır.) (3. kazanım) “Ne Yiyor, Nasıl Giyiniyorlar?” (Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan insanların günlük hayatlarını yansıtan fotoğraflar incelenir.) (3. kazanım) “Ülkemizden Yedi Renk” (Çeşitli harita ve fotoğraflar incelenerek konum, yeryüzü şekilleri ve iklim ilişkisi vurgulanır.) (4, 5. kazanım) “Çatalhöyük’te Yaşam” (Çatalhöyük örneği üzerinden yerleşmeyi etkileyen faktörler günümüzle karşılaştırmalı olarak belirlenir.) (6. kazanım) “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme” (Çeşitli görsel materyallerden yararlanarak yerleşmeyi etkileyen faktörler tarihsel süreçte incelenir.) (6. kazanım) “Anadolu’da İz Birakanlar” (Anadolu Medeniyetleriyle ilgili verilen bilgiler incelenerek bu medeniyetlerin ekonomik, siyasi ve sosyal özellikleri belirlenir.) (7. kazanım) “Bir Yaşam Bir Uygarlık” (Günlük yaşamla ilgili örneklerden yola çıkarak Anadolu medeniyetlerinin siyasi sosyal ve ekonomik özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunulur.) (7. kazanım) “Hititler” (Hititler döneminde Anadolu’yu anlatan film izlenir.) (7. kazanım)	[1] Atatürkçülükle İlgili Konular (1, 2 -9); (7-9) [1] Konum ile ilgili kavramlardan kutup, ekvator, paralel ve meridyen alınacaktır. (2. kazanım) [1] Farklı doğal ortam olarak çöller, kutup çevresi, ekvator çevresi, bol yağışlı alanlar işlenecektir. (3.kazanım) [1] Tarihsel süreç işlenirken tarih şeridi kullanılarak çağ, yüzyıl ve milat kavramları vurgulanacaktır. (6 ve 7. kazanım) [1] Hitit, Frig, Lidya, İyon, Urartu, Sümer, Asur ve Babil uygarlıklarına değinilecektir. (7.kazanım) [1] 6 ve 7. kazanımlar Müze İle Eğitimle ilişkilendirilecektir. [1] 1. kazanım için Matematik dersi “Oran ve Orantı” alt öğrenme alanı (kazanım 2.) [1] Doğrudan verilecek beceri: Harita okuma ve atlas kullanma [1] Doğrudan verilecek değer: Doğal çevreye duyarlılık [1] Bu üniteye öz değerlendirme ve gözlem formları, açık uçlu sorular, projeler, performans değerlendirme, kavram haritası, öğrenci ürün dosyası, çoktan seçmeli, boşluk doldurulmalı vb. testler kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, deneysel çalışma sonucunda elde edilen verilerin analizlerine ve yorumlarına yer verilmiştir. Çalışmada deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere başarı testi deneysel işlem öncesi ön test, deneysel işlem sonrası son test ve son testin uygulanmasından bir ay sonra kalıcılık testi olarak üç kez uygulanmıştır. Yapılan bu ölçümlerin istatistiki sonuçları Tablo 2 ve Tablo 3 ile Şekil 1’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesi Başarı Testinden Aldıkları Ön test-Son test Kalıcılık Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri

GRUP	ÖN TEST			SON TEST			KALICILIK		
	N	\bar{X}	S	N	\bar{X}	S	N	\bar{X}	S
Deney	34	9,73	1,78	34	14,14	2,52	34	13,73	2,24
Kontrol	34	10,58	2,55	34	12,73	2,39	34	11,94	2,04

Tablo 2 incelendiğinde, alternatif ölçme etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin deney öncesi altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “yeryüzünde yaşam” ünitesi başarı testi ortalama puanı $\bar{X}=9,73$ iken, bu değer deney sonrasında $\bar{X}=14,14$ ’e yükselmiş kalıcılık testi sonrası puanları ise $\bar{X}=13,73$ ’e düşmüştür. Sadece programa dayalı öğretimin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin aynı puanları sırasıyla $\bar{X}=10,58$; $\bar{X}=12,73$ ve $\bar{X}=11,94$ ’dür. Buna göre hem programa ek olarak alternatif ölçme etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin hem de programa dayalı öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin altıncı sınıfsosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarı düzeylerinde ön test-son test puanları arasında bir artış, son test-kalıcılık testi puanları arasında bir düşme olduğu görülmektedir.

İki ayrı deneysel işleme maruz kalan öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarı puanlarında deney öncesine göre, deney sonrasında ve kalıcılık puanlarında gözlenen söz konusu değişmelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin yeryüzünde yaşam ünitesi ön test-son test-kalıcılık başarı puanlarının Anova sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P	Fark Bonferroni
Gruplar Arası	830,92	67				
Grup (D/K)	31,37	1	31,37	2,59	,112	
Hata	799,54	66	12,11			
Gruplarıçi	458,00	68				
Ölçüm (Ön test-Son test-Kalıcılık)	243,55	1	243,55	103,78	,000	1-2 1-3 2-3
Grup* Ölçüm	59,55	1	59,55	25,38	,000	
Hata	154,88	66	2,34			
Toplam	1288,92	135				

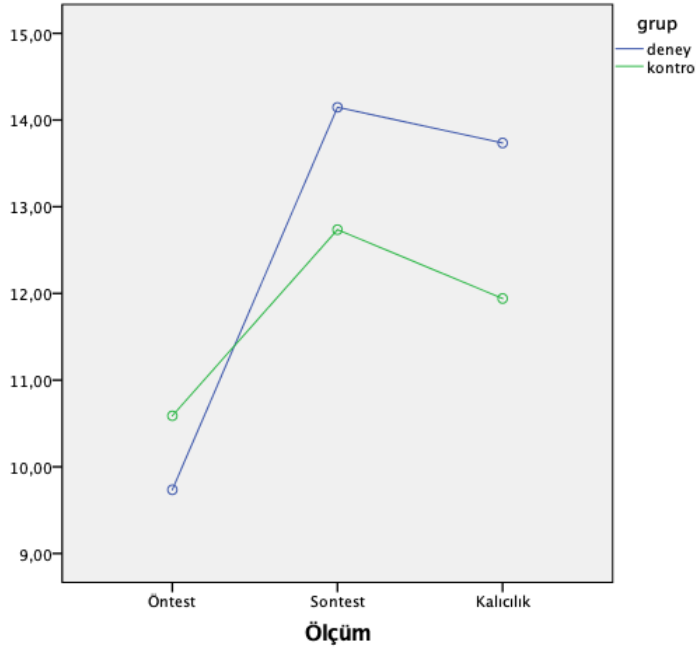
Tablo 3 incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki gibi yorumlanabilir:

1. Deney ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası ön test, son test ve kalıcılık toplam 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testi başarı puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(1-66)} = 2,590$; $p > 0.05$]. Bu bulgu, deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Yeryüzünde Yaşam ünitesi başarı puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası ve kalıcılık sonrası) yapılmadığında benzer olduğunu gösterir.

2. Öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarıları ile ilgili olarak, ön test – son test-kalıcılık ortalama başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. [$F_{(1-66)} = 103.788$; $p < 0.05$]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarılarının uygulanan öğretim etkinliklerine bağlı olarak değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

3. Tablo 3’deki analiz sonuçlarına göre iki ayrı öğretim etkinliğinin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin altıncı Sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına ve kalıcılık testine anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında (deney ve kontrol grubu) olmak ile tekrarlı ölçümler (ön test-son test-kalıcılık) faktörlerinin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testi başarı düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. [$F_{(1-66)} = 25.380$; $p < 0.05$]. Tekrarlı ölçümler arasında farklılıkların hangi ölçümler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ön test puanları (Deney ön test $\bar{x} = 9,73$; kontrol ön test $\bar{x} = 10,58$) ile son test puanları (Deney son test $\bar{x} = 14,14$; kontrol son test $\bar{x} = 12,73$) arasında son test puanları lehine, son test puanları (Deney son test $\bar{x} = 14,14$; kontrol son test $\bar{x} = 12,73$) ile kalıcılık puanları (Deney kalıcılık $\bar{x} = 13,73$; kontrol kalıcılık $\bar{x} = 11,94$) arasında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu bulgu, alternatif ölçme etkinlikleriyle zenginleştirilmiş öğretim yapılan öğrenciler ve sadece programa dayalı öğretim uygulamanın öğrencilerin altıncı Sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait başarılarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Yani, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait başarıları denemelere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Kısaca öğrencilerin uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarıları değişmektedir. Öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarılarında gözlenen bu farklılıkların alternatif ölçme etkinliklere dayalı öğretimden kaynaklandığı söylenebilir. İki grubun “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testi puanlarında deney öncesine göre daha fazla artış deney grubunda olmuştur (Deney grubu öğrencileri ön test $\bar{x} = 9,73$; son test $\bar{x} = 14,14$ fark $\bar{x} = 4,41$; kontrol grubu ön test $\bar{x} = 10,58$; son test $\bar{x} = 12,73$; fark $\bar{x} = 2,15$; deney grubu son test-kalıcılık testi farkı $\bar{x} = 0,41$; kontrol grubu son test-kalıcılık testi farkı $\bar{x} = 0,79$). Bu sonuçlar bize alternatif ölçme etkinliklerine dayalı öğretimin, sadece programa dayalı öğretime göre, öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait başarılarını artırmada ve kalıcılığı sağlamada daha etkili olduğu göstermektedir.

Şekil 1: Deney ve Kontrol gruplarına ait ön test-son test ve kalıcılık testi sonuçları grafiği

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

1. Alternatif ölçme değerlendirmeye dayalı öğretim etkinlikleriyle öğretimin gerçekleştiği deney grubu ($\bar{x}=9,73$) ile programa dayalı öğretimin gerçekleştiği kontrol grubunun ($\bar{x}=10,58$), ön test sonuçlarının analizine göre, ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır. Yani grupların deney öncesi altıncı Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesindeki ön bilgilerinin denk olduğu söylenebilir.

2. Tablo 2 incelendiğinde hem alternatif ölçme etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin hem de programa dayalı öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarı düzeylerinde ön test-son test puanları arasında bir artış, son test-kalıcılık testi puanları arasında bir düşüş gözlemlendiği söylenebilir.

3. Öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarıları ile ilgili olarak, ön test – son test-kalıcılık ortalama başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. [$F_{(1-66)}= 103.788$; $p < 0.05$]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın öğrencilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarılarının uygulanan öğretim modeline bağlı olarak değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

4. Tablo 3’deki analiz sonuçlarına göre iki ayrı öğretim modelinin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına ve kalıcılık testine anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında (deney ve kontrol grubu) olmak ile tekrarlı ölçümler (ön test-son test-kalıcılık) faktörlerinin 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testi başarı düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. [$F_{(1-66)}= 25.380$; $p < 0.05$]. Hem deney ve hem kontrol grubu öğrencilerinin uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak altıncı Sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarıları değişmektedir. Öğrencilerin altıncı Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi başarılarında gözlenen bu

farklılıkların alternatif ölçme etkinliklere dayalı öğretimden kaynaklandığı söylenebilir. 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi testi puanlarında deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen alternatif ölçme etkinliklerine dayalı öğretimin, sadece programa dayalı öğretime göre, öğrencilerin 6. Sınıf sosyal bilgiler “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait başarılarını artırmada daha etkili olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar bu alternatif ölçme araçlarına ilişkin yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla (Nicoll 2001; Atılboz & Yakışan 2003; Kirişçioglu 2007; Kılınç 2007; Delgado & Rivera 2008; Chiou 2008; Adanalı & Doğanay 2010; Kurnaz, 2010; Oğraş & Bozkurt 2011; Sarıca ve Çetin 2012; Orhan 2012) tutarlıdır.

Atılboz ve Yakışan (2003), V-diyagramları kullanmaya yönelik laboratuvar öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerin geleneksel laboratuvar öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilere göre daha başarılı olduğu saptanmıştır. Orhan (2012), alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin 6. sınıf fen ve teknoloji dersi yaşamımızdaki elektrik ünitesindeki öğrenci başarısını arttırmada programa dayalı etkinliklerden daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Abalı Öztürk ve Şahin (2014), alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerinin geleneksel ölçme-değerlendirme yöntemlerine göre; beşinci sınıf öğrencilerinin matematik dersine ilişkin akademik başarılarını, özyeterlilik düzeylerini, tutumlarını ve öğrenmelerinin kalıcılığını olumlu yönde arttırdığı belirlenmiştir. Kantar (2019), alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinden yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, kavram haritası, poster ve drama kullanımının kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin “Vücudumuzda Sistemler” ünitesindeki başarısını ve fene karşı tutumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bu sonuçlar alternatif ölçme-değerlendirme yoluyla yapılan eğitimin öğrenci başarısını arttırmada programa dayalı etkinliklerden daha etkili olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayanılarak şu önerilere yer verilebilir:

Bu çalışma 2005 Sosyal Bilgiler programı 6. Sınıf “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesinde uygulanmıştır. 2018 yılında sosyal bilgiler dersi programı bazı değişikliklere uğramıştır. Bu nedenle yenilenen programda yer alan ünitelerde alternatif ölçme etkinliklerinin başarı ve kalıcılığına etkisi incelenebilir. Bu çalışma Sosyal Bilgiler dersinde uygulanmıştır. Alternatif ölçme etkinliklerinin etkisi farklı ders ve düzeyler için incelenebilir. Bunların yanı sıra, bu çalışmada alternatif ölçme araçlarına dayalı etkinliklerin başarı ve kalıcılığa etkisi incelenmiştir. Alternatif ölçme araçlarına dayalı etkinliklerin tutuma ve motivasyona etkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abalı Öztürk, Y. & Şahin, Ç. (2014). The effects of alternative assessment and evaluation methods on academic achievement, persistence of learning, self-efficacy perception and attitudes/Alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin akademik başarı, kalıcılık, öz-yeterlilik algısı ve tutum üzerine etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 1022-1046.
- Adanalı, K. & Doğanay, A. (2010). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 271-292.
- Atılboz, N.G. & Yakışan, M. (2003). V diyagramlarının genel biyoloji laboratuvarı konularını öğrenme başarısı üzerine etkisi: canlı dokularda enzimler ve enzim aktivitesini etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 8-13.
- Bulduk, S. (2003). *Psikolojide deneysel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Chiou, C. C. (2008). The effect of concept mapping on students' learning achievements and interests. *Innovations in Education and Teaching International*, 45 (4), 375-387.
- Çakmaklı, A. (2008). *Yapılandırılmış iletişim gridi tekniğinin öğrenci performansını ölçme süreci açısından etkililiğinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (3. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Delgado, J. A Çakmaklı, A. (2008). *Yapılandırılmış iletişim gridi tekniğinin öğrenci performansını ölçme süreci açısından etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
- . & Rivera, C. A. (2008). Concept mapping as an assessment tool in higher education activities. *In The Third International Conference on Concept Mapping*, Tallinn, Estonia & Helsinki, Finland.
- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. İçinde: C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 15-46). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş: Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kantar, N. (2019). *Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin 6. sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki başarısına ve tutumuna etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karamustafaoğlu, S., Çağlak, A. & Meşeci, B. (2012). Alternatif ölçme değerlendirme araçlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin öz yeterlilikleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 167-179.
- Kılınç, A. (2007). Bir öğretim stratejisi olarak kavram haritalarının kullanımı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2). 21-48.
- Kirişcioğlu, S. (2007). *İlköğretim 7.sınıf fen bilgisi dersi "basınç" konusunun yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına dayalı öğretiminin akademik başarıya etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale üniversitesi fen bilimleri enstitüsü, Denizli.
- Kurnaz, M. A. (2010). Kavram haritalarının öğretim sürecinde kullanılması: bir aksiyon araştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, kış,2010. 8(1)- 175-199.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-6. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Nicoll, G. (2001). A three-tier system for assessing concept map links: a methodological study. *International Journal of Science Education*, 23(8), 863-875.
- Oğraş, A. & Bozkurt, A. (2011). Kavram haritası ve Vee diyagramı kullanımının ilköğretim 7. sınıf matematik eğitiminde öğrenci başarısına etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 3, 1-13.
- Okur, M. & Azar, A. (2011). Fen ve teknoloji dersinde kullanılan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 387- 400.
- Orhan, A. (2012). *Alternatif ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin 6. Sınıf fen ve teknoloji dersi yaşamımızdaki elektrik ünitesindeki öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Öncü, H. (2009). Ölçme ve değerlendirmede yeni bir yaklaşım: portfolyo değerlendirme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 103-130.
- Özdemir, S. M. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin yeterlilikleri ve hizmet içi eğitim ihtiyaçları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 787-816.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Öztürk C. (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: yapılandırmacı bir yaklaşım*. İçinde (s.21-50). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıca, R. & Çetin, B. (2012). Öğretimde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi. *İlköğretim Online*, 11(2), 306-318.
- Şimşek, N. (2011). Sosyal bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı: Nitel bir çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 149-168.
- Toptaş, V. (2011). Sınıf öğretmenlerinin matematik dersinde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanımı ile ilgili algıları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 205-219.

Kaynak gösterimi için (for cite in):

- Tunç, H.O. & Tokcan, H. (2020). Alternatif ölçme değerlendirme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersinde başarı ve kalıcılığa etkisi. *Turkish Journal of Primary Education (TUIPED)*, 5(2), 171-182.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In 2005, Turkey have been made to change the entire course of the curricula. In the process of developing curricula, the principles of constructivism were mainly taken into account rather than the existing behavioral approach. In these teaching programs organized according to the constructivist approach, activities that make students active had an important place. In the assessment and evaluation dimension of the programs, tools such as structured grid, diagnostic branched tree, meaning analysis table, concept caricature, fishbone came to the fore that both activate students and measure their knowledge levels. These tools are also known as alternative assessment tools. In this context, this study aims to reveal the effect of teaching based on alternative assessment tools on success and retention the unit of “Life on Earth” of social studies course.

Method

This study, which aims to measure the success of students with alternative assessment and evaluation activities in the social studies course, was conducted according to the experimental design model with pre-test post-test control group, one of the experimental models. Two groups were formed, one being experimental group and one control group with pre-test post-test control group.

Findings

The success scores of the sixth grade social studies lesson "Life on Earth" unit test of the experimental and control group students, where two separate teaching activities were applied, differed significantly from the pre-experiment to the post-experiment and retention test, that is, being in different treatment groups (experimental and control groups) and repeated measurements (pretest It was found that the common effects of the factors (posttest- retention) on the success levels of the “Life on Earth” unit test of the sixth grade social studies course were significant. [$F_{(1-66)}= 103.788$; $p < 0.05$].

Briefly, as a result of the experimental procedure applied, the success of the sixth grade social studies lesson in the unit "Life on Earth" changes. It can be said that these differences observed in students' achievements in the sixth grade social studies lesson “Life on Earth” unit stem from the teaching based on alternative assessment activities. The "Life on Earth" unit test scores of the two groups increased more than before the experiment in the experimental group. These results show us that teaching based on alternative assessment activities is more effective in increasing the success of students in the “Life on Earth” unit of the sixth grade social studies lesson and providing retention, compared to only curriculum based teaching.

Conclusion and Suggestions

It is observed that teaching based on alternative assessment activities, which increased more in the 6th grade social studies unit test scores of "Life on Earth" compared to the pre-experiment, was more effective in increasing the achievement of students in the 6th grade social studies "Life on Earth" unit compared to the curriculum-based education alone. These results

are compared with other research results on these alternative assessment tools (Nicoll 2001; Atiboz & Yakışan 2003; Kirişçioğlu 2007; Kılınç 2007; Delgado & Rivera 2008; Chiou 2008; Adanalı & Doğanay 2010; Kurnaz, 2010; Oğraş & Bozkurt 2011; Sarıca & Çetin 2012; Orhan 2012) are consistent. This study was implemented in 2005 social studies program, 6th grade "Life on Earth" Unit. The social studies course schedule has undergone some changes in 2018. For this reason, the effect of alternative assessment activities on the success and retention of the units included in the renewed program can be examined. This study was implemented in the social studies course. The effect of alternative assessment activities can be examined for different courses and levels.